

Izr. prof. dr. Urška Fekonja

FF UL

Razvoj in učenje prečnih zmožnosti in spretnosti: Pomen zgodnjih spodbud v vrtcu

Kaj vemo o
značilnostih
zgodnjega
razvoja?

- V celotnem predšolskem obdobju razvoj na različnih področjih poteka zelo hitro.

- Velike količinske in kakovostne razvojne spremembe.

- Področja razvoja so med seboj tesno prepletena.

- Razvojne težave na enem področju se povezujejo s težavami na drugih področjih.

Predšolsko obdobje = občutljivo obdobje

Obdobje med 1. in 6. letom starosti je občutljivo obdobje za različna področja razvoja

Otrokovi možgani so še posebej dovzetni za izkušnje in učenje določenih spretnosti.

Obdobje najhitrejše rasti možganov

V prvih treh letih življenja se možgani razvijajo hitreje kot kadarkoli kasneje.

Možgani novorojenčka tehtajo približno 1/4 teže odraslih možganov, med 3. in 5. letom pa dosežejo okoli 80 - 90 % svoje končne velikosti.

Sinaptogeneza

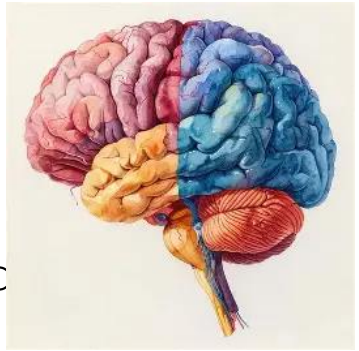
Nastaja ogromno število sinaptičnih povezav, ki omogočajo učenje in prilagajanje.

Plastičnost možganov

Sposobnost možganov, da se spreminjajo glede na izkušnje in c

Razvojna plastičnost

Je najbolj izrazita v predšolskem obdobju: možgani oblikujejo in obrezujejo sinapse glede na to, katere izkušnje so pogoste in pomembne.

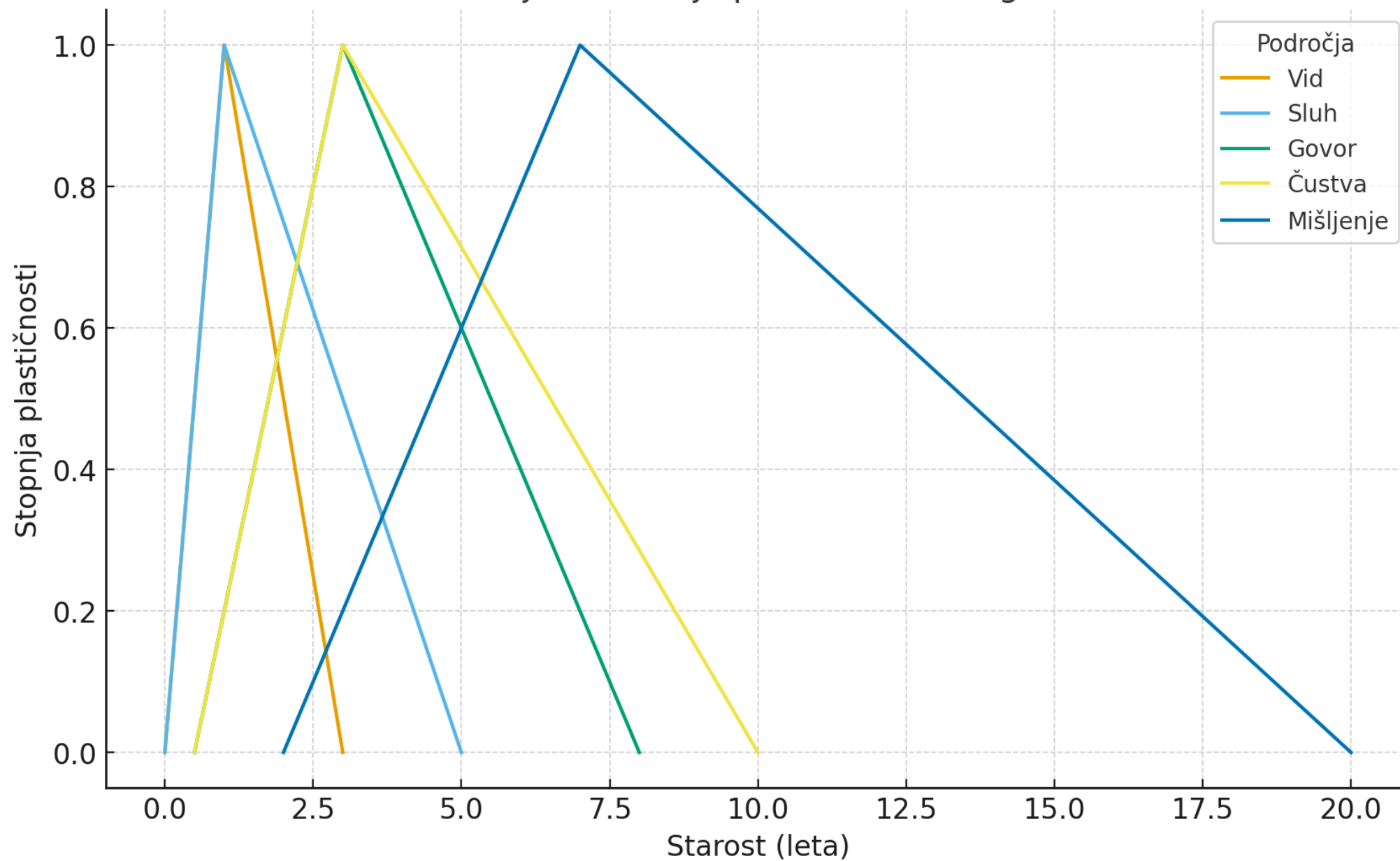

Okolje močno vpliva na to, katere živčne povezave se okrepijo in katere oslabijo.

Zgodnje izkušnje dobesedno oblikujejo strukturo in delovanje možganov.

Občutljiva obdobja plastičnosti možganov

Zakaj je
plastičnost
pomembna?

Omogoča učenje in prilagajanje
na nove situacije

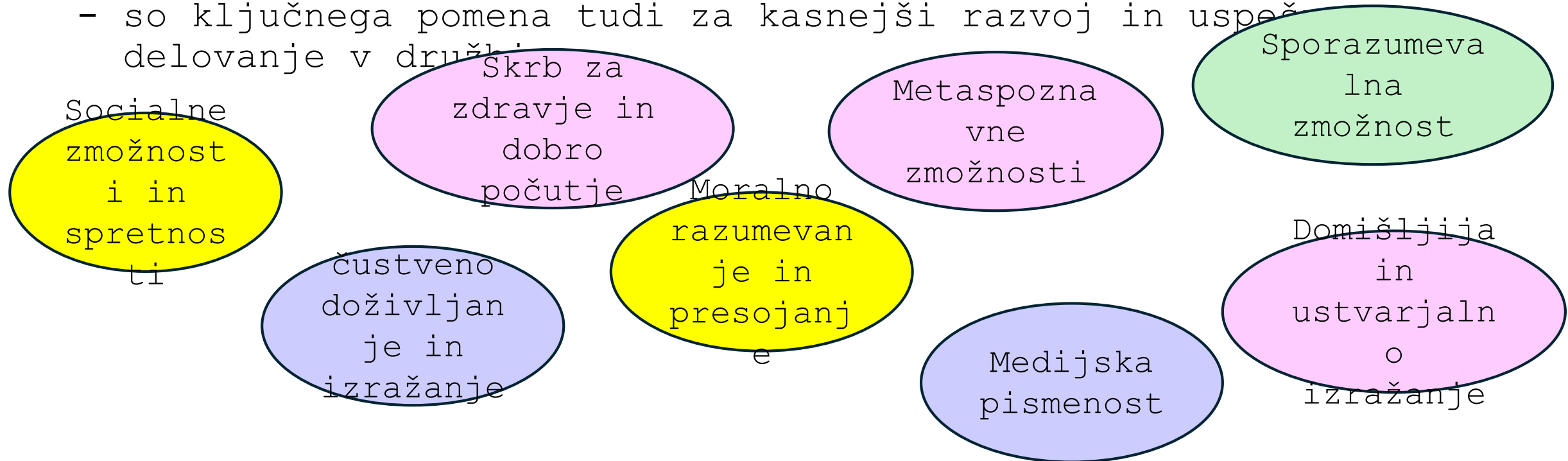
↓
Malček lahko razvije
„neverjetne“ sposobnosti, npr.
večjezičnost.

Pomeni tudi ranljivost

↓
Negativne izkušnje lahko
pustijo dolgotrajne neugodne
posledice za razvoj.

Občutljivo obdobje za razvoj prečnih zmožnosti in spretnosti

- V kurikulumu so opredeljene kot temeljne sposobnosti otroka:
 - prepletajo se z različnimi področji dejavnosti in razvoja,
 - so ključnega pomena tudi za kasnejši razvoj in uspešno delovanje v družbi.

NAJPOMEMBNEJŠE RAZVOJNE SPREMEMBE
V RAZVOJU PREČNIH ZMOŽNOSTI V
PREDŠOLSKEM OBDOBJU

Hiter razvoj govorne in sporazumevalne zmožnosti

- Eksplozija besednjaka
 - Usvajanje slovničnih pravil
 - Sposobnost pripovedovanja
 - Metajezik
 - Fonološko zavedanje
- Otrok zna vstopati v dialog, razpravljati in argumentirati.
 - Govor postane orodje mišljenja, učenja in socialnega razumevanja.

Razvoj porajajoče se pismenosti

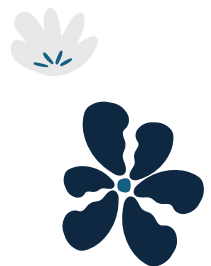

Sposobnosti in spretnosti, ki predhodijo branju in pisanju.

Govor je ključni vidik otrokove sporazumevalne zmožnosti

- Vključevanje v sociodramsko igro
- Sklepanje prijateljstev
- Razvoj socialnih spretnosti in reševanja konfliktov
- Razvoj teorije uma in čustvenega izražanja

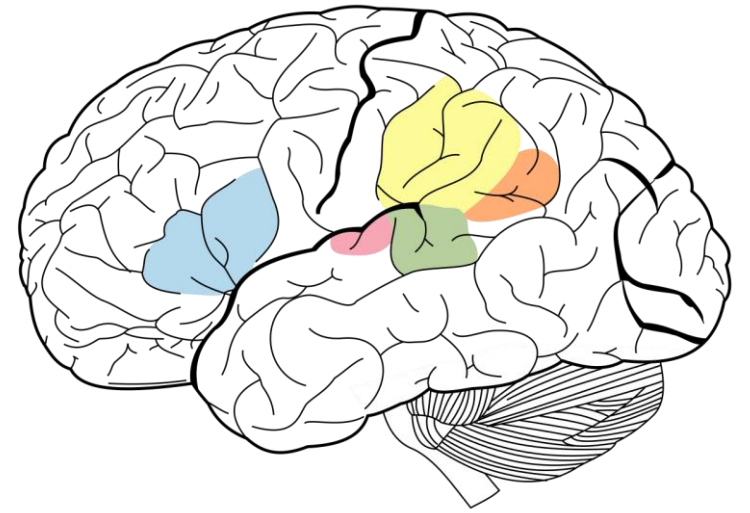

Govor je tesno povezana z razvojem mišljenja –
oba sta povezana z razvojem možganov.

Govor aktivira nevronske mreže, ki so povezane
z izvršilnimi funkcijami, kot so spomin,
pozornost in načrtovanje.

Zgodnje spodbujanje govornega razvoja vpliva na
razvoj kognitivnih sposobnosti in socialnega
razumevanja.

Sposobnost simbolnega predstavljanja

Kaže se v:

- odloženem posnemanju
- simbolni igri
- likovnem izražanju
- celovitem govoru

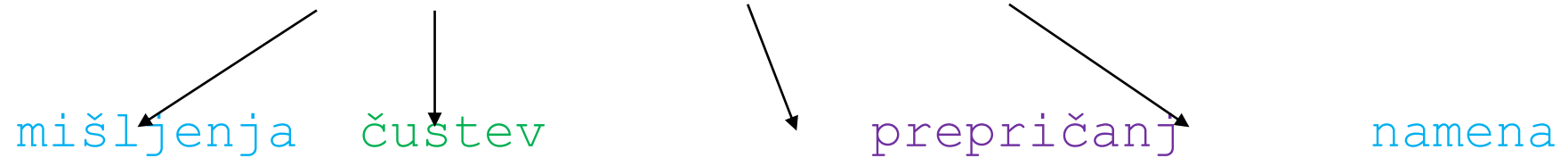
Zaradi uporabe
simbolov je
otrokovo mišljenje
bolj fleksibilno:

- loči misel od dejanja
- lahko razmišlja in pripoveduje o preteklih in prihodnjih dogodkih

Razvoj socialnega razumevanja

Teorije uma

Otrokovo razumevanje lastnih miselnih stanj in miselnih stanj
drugih ljudi

V 4. letu se v razvoju TU zgodi pomembna razvojna sprememba

Otrok razume, da se bodo posamezniki vedli v skladu s svojimi
prepričanji, ki pa so lahko napačna in drugačna od njegovih.

Zakaj je teorija uma pomembna?

Otroku omogoča, da si razloži in napove vedenje
posameznikov v različnih situacijah

Tesno je povezana z razvojem:

- socialnih spretnosti
- empatije
- razumevanja, uravnavanja in izražanja čustev
- moralnega presojanja

Kritika Piagetove
teorije in
egocentrizma v
zgodnjem
otroštvu.

- Moralno razumevanje in presojanje poteka v tesni povezavi z razvojem mišljenja.

Pomembna razvojna sprememba, ko otrok preseže egocentrično mišljenje.

Otrok se moralnih pravil uči preko pridobivanja socialnih izkušenj o tem, kaj je prav (dobro) in kaj napačno (slabo).

Pomembno vlogo ima sistematično in načrtno pojasnjevanje in usmerjanje otrokovega vedenja.

Velik pomen posnemanja vedenja oseb, na katere so navezani in so jim blizu.

Metaspoznavna zmožnost

↓
Zavedanje lastnega mišljenja, čustvovanja in učenja – otrokova zmožnost, da razmišlja o svojem razmišljanju.

↓
Predšolski otrok začne spoznavati “zakaj nekaj ve”, “kako se uči”.

Začne uporabljati jezik za načrtovanje in razlago svojega mišljenja.

Metaspoznavna zmožnost je osnova za:

- samostojno učenje,
- kritično mišljenje,
- samoregulacijo čustev in vedenja,
- razumevanje drugih ljudi in empatično odzivanje.

Tako kot velja za ostala področja razvoja, otrok najbolj optimalne spodbude za razvoj prečnih zmožnosti in spretnosti dobi v interakciji z miselno razvitejšim partnerjem, ki otroka spodbuja v območju bližnjega razvoja.

Območje
bližnjega
razvoja

Vsak posameznik ima potencial za
delovanje nad ravno svojih
sposobnosti.

S pomočjo bolj kompetentne osebe
je sposoben delovati na višji
ravni, kot trenutno deluje sam.

Vsako učenje vedno poteka v OBR.

Za otrokov
razvoj in učenje
v vrtcu je
ključna varna
navezanost na
vzgojiteljico

Navezanost je
vzajemen in trajen
čustveni odnos med
otrokom in odraslim,
ki se prične
razvijati v 1. letu
na osnovi recipročne
odzivnosti.

Otrok s
prirojenimi
signali prikliče
v bližino
odraslega, ki ima
prirojeno
zmožnost
odzivanja na
otrokove signale.

Kakovost navezanosti na
osebo je najbolj
odvisna od vedenja te
osebe do otroka.

Varna : ne-varna
navezanost
(ogrožujoča)
navezanost

Varna navezanost ob vstopu v vrtec

Otroci, ki so varno navezani na starše, v večini prenesejo vzorec navezanosti na vzgojiteljico.

Manjši stres in pogostost stisk med uvajanjem.

Ob ne-varni navezanosti, lahko vzgojiteljica z ustreznimi odzivi na otrokove potrebe predstavlja model varne navezanosti.

Kakšni vzgojitelji spodbujajo razvoj varne navezanosti?

Topli

Spodbujajo samostojnost, a ostajajo na voljo

Odzivni

Razrešujejo konflikte

Ustvarjajo čustveno podporno okolje

Uglašeni na otrokove potrebe

Dosledni in predvidljivi

Občutljivi

Kako varna navezanost vpliva na razvoj in učenje otroka?

Varno navezani otroci odraslega zaznavajo kot varno zatočišče za iskanje ugodja in pomiritev v stresni situaciji.

Bolj aktivno in samostojno raziskujejo okolje in izražajo pozitiven odnos do vzgojiteljice.

Kaže se v večji radovednosti in samostojnosti.

Pridobijo več izkušenj, ki spodbujajo učenje in razvoj.

Stabilnost kakovosti navezanosti

- Kakovost zgodnje navezanosti se odraža v otrokovem kasnejšem odnosu z osebami znotraj in zunaj družine ter na različnih področjih njegovega kasnejšega delovanja

Varna navezanost je varovalni dejavnik v otrokovem nadaljnjem razvoju, različni vzorci ogrožene navezanosti pa dejavnik tveganja.

- Varno navezani otroci:
 - bolje sodelujejo v igri z vrstniki, so bolj družabni
 - bolj so pripravljeni deliti igrače z drugimi
 - po stresnih izkušnjah si hitreje opomorejo
 - imajo manj vedenjskih težav
 - tudi v šoli so bolj socialno kompetentni, neodvisni, motivirani za delo in varno navezani na učitelja